

11. Масенко Л. Суржик : між мовою і язиком / Лариса Масенко. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. – 135 с.
12. Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного / Олександр Пономарів. – К. : Либідь, 2013. – 360 с.
13. Симоненкова Т. Робота над підвищенням рівня культури мовлення учнів / Тетяна Симоненкова // Українська мова і література в школі. – 2010. – №8. – С. 32 – 27.
14. Українська мова. Енциклопедія / [за ред. І.В. Муромцева]. – К. : Вид-во «Майстер-клас», 2011. – 400 с.
15. Фаріон І. Мовна норма : знищення, пошук, віднова / Ірина Фаріон. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2009. – 328 с.

В статті аналізуються неуместные заимствования с русского языка (так называемые руссизмы), которые являются типичной ошибкой в речи современного ученика. Выясняются причины появления калек и интерференций, способы их замены.

Ключевые слова: культура речи, суржик, кальки, интерференции, русизмы.

The inappropriate borrowings from Russian (so-called russianisms), which are the characteristic defect of modern students' speech, are analysed in the article. Reasons of calques and interferences appearance and methods of their replacement are provided.

Keywords: culture of speech, surzhyk, calques, interference, russianisms.

УДК 811.161.2:376.1-054.62

Мельник Т.П.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОМОВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»

У статті проаналізовано формування культури мовленнєвих навичок студентів-іноземців медичного фаху на заняттях із дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Ключові слова: мовленнєві навички, культура усного і писемного мовлення, професійна комунікація.

В умовах розбудови України як держави все актуальнішими стають питання вивчення української мови не лише вітчизняними, а й іноземними студентами. Тому першорядним завданням програми підготовки сучасного фахівця в усіх сферах суспільної діяльності, зокрема й медичної, є підвищення рівня культури усної та писемної мови, формування вміння правильно, логічно та грамотно висловлювати думку. Українська вища школа вже має чималий досвід викладання іноземної української мови шляхом залучення нових методів та прийомів навчання, технічних засобів (аудіовізуальних систем, комп'ютеризованих програм). Менш вивченою залишається проблема викладання курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». Цим і зумовлюється актуальність нашої розвідки.

Метою статті є з'ясування особливостей формування культуромовних навичок студентів-іноземців у процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у медичному виші – Тернопільському державному медичному університеті імені І. Я. Горбачевського.

У викладанні мовного курсу для медичних спеціальностей акцент робиться на комунікативному аспекті виховання майбутніх фахівців, умінні використовувати фахову нормативну лексику (медичну термінологію). Тому найбільший масив практичних завдань складають мовленнєві вправи, які, за словами А.Б. Чистякової, «передбачають створення таких умов на занятті, коли студент постійно залучений до процесу спілкування, тобто до процесу практичного користування мовою в різних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні, письмі» [2, 211]. Аудіювання дає можливість слухати тексти, зосереджувати увагу на основних їх складових; говоріння передбачає відтворення власної думки з поставлених питань; читання та письмо допомагає узагальнити фонетичні, акцентуаційні, орфографічні та граматичні правила.

Як зазначає І.М. Кочан, у процесі вивчення української мови потрібно керуватися відповідними вимогами: 1) мовленнєвою спрямованістю (кожне заняття повинне бути комунікативно спрямованим, добирати завдання треба таким чином, щоб якомога повніше розкрити мовленнєві здібності студента); 2) комплексністю (вчення матеріалу має охоплювати усі мовні рівні — фонетичний, лексичний, граматичний); 3) активністю розумово-мовленнєвої діяльності (завдання викладача – залучити студента до активної внутрішньої розумової та зовнішньої мовленнєвої діяльності і підтримати її протягом заняття); 4) різноманітністю форм роботи (важливим є поєднання індивідуальних форм роботи з колективними); 5) мотиваційним забезпеченням (матеріал, що використовується на занятті, має бути цікавим. Для цього слід впроваджувати рольові ігри, що ставлять студента у різні життєві ситуації, а також проблемні завдання до вправ, які сприяють інтелектуальному розвитку) [1, 27]. Урахування цих складових у навчальних програмах сприяє покращенню вивчення культуромовних традицій українського суспільства.

У програмі з «Української мови (за професійним спрямуванням)», укладеній відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації навчання у вищій школі, сформульовано один загальний модуль, який поділено на 2 змістові. Перший змістовий модуль «Призначення та класифікація документів. Основні вимоги до укладання й оформлення текстів документів. Культура усного та писемного професійного мовлення» об'єднує чотири теми:

Тема 1. Алфавітний порядок слів. Дні тижня, місяці, пори року.

Тема 2. Години та частини доби. Дати і числа.

Тема 3. Функціональні стилі української літературної мови. Використання різних стилів мови у професійній діяльності лікаря.

Тема 4. Документи і медична документація. Ділові документи. Заява. Автобіографія. Оголошення. Резюме.

Оскільки навчальним планом нашого вишу лекцій з курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» не передбачено, на практичних заняттях

подаємо короткі теоретичні відомості з теми, яка вивчається. Теми «Алфавітний порядок слів. Дні тижня, місяці, пори року» та «Години та частини доби. Дати і числа» є своєрідним підготовчим кроком до правильного використання лінгвальних засобів у професійному спілкуванні. Так, наприклад, студенти виконують завдання на нормативність відтворення годин та дат українською мовою, що є невід’ємною складовою усного й писемного мовлення спеціаліста-медика.

Завдання. Дайте відповідь на запитання «Котра година?»

- 1) 13.05;
- 2) 18.30;
- 3) 15.15;
- 4) 16.20;
- 5) 17.25;
- 6) 14.10;
- 7) 19.35;
- 8) 20.40;
- 9) 21.45;
- 10) 22.55.

Зразок виконання.

1. 13. 05 – п’ять по першій (тринадцята нуль п’ять);
2. 18. 30 – пів на сьому (вісімнадцята тридцять).

Наступним етапом змістового модуля є ознайомлення зі стилістичною системою сучасної української мови. У процесі вивчення теми «Функціональні стилі української літературної мови. Використання різних стилів мови у професійній діяльності лікаря» студенти опрацьовують матеріал про основні стилі української літературної мови та їх жанри, набувають умінь стилістично розрізнити тексти за лексичним наповненням. Для закріплення вивченого пропонуємо визначити стиль того чи іншого тексту, виокремити основні стильові ознаки. Наведемо приклад одного із текстів.

Завдання. Вкажіть стиль поданого тексту. Назвіть основні стильові ознаки.

Будова серця

Серце людини розташоване посередині між правою і лівою легенями і трохи зміщене ліворуч. Маса серця людини становить 250 – 360 г. Це порожнистий м'язовий орган. Стінка серця утворена трьома шарами: внутрішнім – ендотеліальним, середнім м'язовим – міокардом (від грец. міо – м'яз і кард – серце) і зовнішнім – сполучнотканинним. Зовні серце оточене еластичною навколосерцевою сумкою – перикардом (від грец. перикардіо – навколосерцевий), який оберігає його від перерозтягнення під час наповнення кров'ю. Внутрішні стінки навколосерцевої сумки виділяють рідину, що зволожує серце і зменшує його тертя об стінки перикарду під час скорочень.

Зразок виконання.

Цей текст наукового стилю. Основна ознака – використання слів-термінів (м'язовий орган, ендотеліальний шар, міокард, перикард).

Студіюючи правила оформлення документації українською мовою, акцентуємо увагу на поняттях «документ», «бланк документа», «реквізити», «оригінал», «копія», «медичний документ». Основне завдання заняття – сформулювати вміння та навички правильного оформлення документів різного типу, навчитися визначати загальні та специфічні функції документів, реквізити документів, демонструвати навички володіння культурою усного та писемного професійного мовлення в офіційно-діловому стилі. Серед завдань запропоновано, наприклад, визначити та назвати пропущені реквізити.

Ректорові ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського»

*проф., чл.-кор. АМН Ковальчуку Л.Я.
??? ??? ????*

який проживає за адресою:

*вул. Кривоноса, 9, кв. 12, м. Тернопіль
???*

Прошу допустити мене до складання вступних іспитів на перший курс фармацевтичного факультету.

До заяви додаю:

- 1. Атестат про середню освіту.*
- 2. Довідку про стан здоров'я.*
- 3. Автобіографію.*
- 4. Дві фотокартки.*

???

???

Зразок виконання.

У документі пропущено такі реквізити: 1) адресант, 2) назва документа (заява), 3) дата, 4) підпис.

Необхідний етап навчальної діяльності – засвоєння лексичного мінімуму. Послідовно ознайомлюємо студентів з основними медичними термінами та документами медичних установ (медична карта стаціонарного хворого, медична карта амбулаторного хворого, рецепт, направлення, витяг з медичної карти).

Опрацьовуючи другий змістовий модуль «Культура усного та писемного професійного мовлення», розглядаємо такі теми:

Тема 5. Українська мова в Україні та у світі. Мовний етикет. Основні формули мовноетикету.

Тема 6. Ділова розмова. Розмова лікаря з пацієнтом. Використання медичної термінології у професійній комунікації лікаря.

Важливим аспектом студіювання української мови є ознайомлення з історією її становлення та розвитку, функціями, формами існування. Тому засвоєння теми «Українська мова в Україні та світі. Мовний етикет. Основні формули мовного етикету» уможливорює перевірку знань, набутих у результаті вивчення теоретичного матеріалу про роль української мови серед інших мов світу. Подаємо комплекс питань, спрямованих на повторення вивченого:

1. *Яка мова є державною в Україні?*
2. *У яких країнах, крім України, є люди, які говорять українською?*
3. *Яке місце займає українська мова за кількістю тих, хто нею розмовляє?*
4. *До якої групи належить українська мова?*
5. *До якої мовної сім'ї належить українська мова?*
6. *Які мови мають спільні риси з українською?*
7. *Які форми має національна українська мова?*
8. *Що таке літературна мова і що таке діалект?*
9. *Що таке територіальний діалект?*
10. *Що таке сленг (жаргон)?*
11. *Що таке просторіччя?*
12. *Що таке суржик?*
13. *На якій основі створений український алфавіт?*
14. *Хто такі Іван Котляревський і Тарас Шевченко?*
15. *Коли було прийнято останній правописний кодекс?*

Відповіді на питання дозволяють оцінити не лише рівень засвоєння теми, а й мовленнєві здібності кожного студента.

Структурним компонентом теми «Ділова розмова. Розмова лікаря з пацієнтом. Використання медичної термінології у професійній комунікації лікаря» є розвиток практичних навичок правильного використання різних мовних засобів відповідно до сфери та мети висловлювання. На занятті розглядаємо поняття «етикет», «службовий етикет», зосереджуємося на типових формулах привітання, звертання, подяки, вибачення, прохання, побажання, прощання, запрошення та їх використання в усному та письмовому професійному мовленні. На нашу думку, важливим аспектом у процесі вивчення зазначеної теми є збагачення активного мовленнєвого словника студентів фаховою термінологічною лексикою, зокрема словами на позначення частин тіла людини, назв хвороб та симптомів. Наведемо приклад завдань, з допомогою яких можна перевірити лексичний матеріал з теми.

Завдання. Запишіть назву органів (частин тіла) чи процесів та виберіть із поданих нижче слів спеціальність лікаря до кожного із них.

1) нирки, 2) серце, 3) шлунок, 4) зуб, 5) очі, 6) вимірювання тиску, 7) горло, 8) перелом ноги, 9) вухо, 10) проведення операції.

Спеціальності: терапевт, лор (отоларинголог), уролог, кардіолог, окуліст (офтальмолог), гастроентеролог, педіатр, травматолог, хірург, стоматолог.

Зразок виконання.

1 – нирки. Цей орган лікує уролог.

2 – серце. Цей орган лікує кардіолог.

3 – шлунок. Цей орган лікує гастроентеролог.

Завдання. Запишіть симптомів вороб.

1. *Алергія –*

2. *Отруєння –*

3. *Грип –*

4. Ангіна –

Зразок виконання.

Алергія – висип, задихання, сухий кашель, висока температура.

Отруєння – нудота, рвота, слабкість, безсоння.

Невід’ємною складовою теми є формування уміння вільного володіння багатими виражальними засобами мови на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях; навичок етичного професійного спілкування медичних фахівців. Для досягнення таких завдань пропонуємо читати, доповнювати та складати діалоги-ситуації, як-от:

Завдання. Доповніть діалог

– А ось і лікар! Заходьте, будь ласка, сідайте!

– Добрий день. Хто з вас погано почувається?

–...

–Що у вас болить?Якого характеру біль?

–...

–Зараз подивимося. Покажіть своє горло. Це не ангіна і не грип. Мабуть, з’їли щось холодне?

–...

–Вам треба ...

–...

–Я написав, які ліки потрібні. Вони є в кожній аптеці. За два-три дні Ви одужаєте.

–...

Слід зазначити, що у процесі підготовки занять з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» для іноземних студентів ми дбали про професійний розвиток майбутнього фахівця-медика, уміння використовувати фахову лексику, будувати власні висловлювання відповідно до норм сучасної української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан І. М. Контрольні завдання з методики викладання української мови / І. М. Кочан. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 59 с.
2. Чистякова А. Б. Система вправ при навчанні іноземної мови / А. Б. Чистякова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв’язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – № 12. – Харків, 2008. – С. 208–214.

В статтю проаналізовано формування культури речевих навичок студентів-іноземців медичної спеціальності на заняттях по дисципліні «Український язык (по професійному напрямку)».

Ключевые слова: речевые навыки, культура устной и письменной речи, профессиональная коммуникация.

In this article we analyzed the formation of speech culture of foreign students with medical profession on the lessons of subject «Ukrainian language (for professional purposes)».

Keywords: language skills, culture of oral and written language, professional communication.

УДК 81'233

Романчук С.М.

МОВНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК «ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ» КОМПОНЕНТ РИТОРИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА

У статті проаналізовано риторичний компонент мовної комунікації в теоретичному й прикладному аспектах, обґрунтовано актуальність риторичної освіти в сучасній вищій школі.

Ключові слова: комунікативна компетентність, мовна комунікація (МК), риторика, мовленнєва компетентність, риторична компетентність, теорія мовної комунікації (ТМК).

У концептуальній моделі сучасної мовної освіти в Україні заактуалізовано завдання щодо формування культури мовної комунікації: мовно-комунікативна компетентність індивідуума є важливим результатом здобуття загальної і фахової освіти та вагомою і невід'ємною умовою культурного прогресу суспільства в цілому. Компетентність, у сенсі сучасної теорії психології інтелекту [4], розуміємо як особливий тип організації предметно-специфічних знань, який дозволяє приймати ефективні рішення у відповідній галузі знань.

Найвищий ступінь лінгвокультурологічної освіченості та комунікабельності особистості позначений риторичною культурою, яка з часів Давньої Греції і Давнього Риму, названих «золотим дитинством людства», має і статус обов'язкової навчальної дисципліни в багатьох країнах світу. Саме риторика як лінгвокультурологічна наука про ефективне переконання у вербальному спілкуванні стала найголовнішим чинником і джерелом теорії мовної комунікації у ХХ ст. Набувши безперечного авторитету, риторика знайшла свій шлях у всіх європейських культурах завдяки майже універсальній значущості у формуванні досконалої «мовної особистості» і позначилася статусом вторинної граматики з культурологічною функцією в її естетичній доміні.

Проблематика споріднених філологічних наук - теорії мовної комунікації (ТМК) і риторики – є настільки актуальною, розгалуженою, практично важливою, професійно значущою, соціально ціннісною, що її інтенсивно досліджують у різножанрових наукових працях і вітчизняні, і зарубіжні науковці, як теоретики, так і практики. В Україні у різних аспектах та наукових напрямках аналізують категорії і поняття ТМК та риторики¹ Ф. Бацевич (комунікативна лінгвістика, комунікативна девіатологія, прагматика спілкування, проблеми текстотворення), С. Гурвич і В. Погорілко (основи риторики як навчальної дисципліни), Т. Космеда (комунікативна компетентність І. Франка), Г. Онуфрієнко (загальна і прикладна риторика, наукова комунікація та проблеми наукового тексту), Г. Почепцов (теорія і практика комунікації, публік рилейшнз), Н. Шумарова (мовна компетентність особистості в ситуації білінгвізму), О. Яшенкова (історичні витoki теорії